

Chov ovcí v systému trvale udržitelného zemědělství, ochrana biodiverzity pastvin a krajiny

(studijní materiály k akci 2)

TENTO PROJEKT „Vzdělávání podnikatelů v zemědělství, lesnictví a potravinářství“
JE SPOLUFINANCOVÁN EVROPSKOU UNIÍ Z EVROPSKÉHO ZEMĚDĚLSKÉHO FONDU
PRO ROZVOJ VENKOVA

v rámci opatření I.3.1.

Další odborné vzdělávání a informační činnost Programu rozvoje venkova ČR

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí

Obsah:

1. Plemena ovcí - členění
2. Plemena ovcí chovaná v ČR
3. Chov ovcí

I. PLEMENA OVCÍ

1. Základní informace

Plemena ovcí můžeme stejně jako ostatní plemena hospodářských zvířat dělit podle řady hledisek. Jednak „podle původu“, „geografického rozšíření“, „stupně prošlechtění“, „užitkovosti“ a „teritoriálního rozšíření“.

1.1. Podle stupně prošlechtění

- **primitivní**

jsou to nejstarší plemena ovcí, která nebyla šlechtěna na zvláštní užitok. Jou zpravidla nenáročná, vysoce odolná, ale poskytují menší užitok, než ostatní, speciálně šlechtěná plemena ovcí.

- valaška
- vřesovištní ovce
- Soay

- **přechodná (zušlechtěná)**

jsou taková, která byla vyšlechtěna z primitivních plemen, ve snaze o zvýšení užitkovosti. Zpravidla mají kombinovanou užitkovost - vlna, mléko, maso, případně kůže

- zušlechtěná valaška
- Cigája

kulturní (ušlechtilá)

Tato plemena byla od počátku šlechtěna pro určitý konkrétní užitok (vlna, maso, mléko, kožešina). Zpravidla mají jen jednostrannou užitkovost - vynikají v kvalitě masa, mléka nebo vlny, zatímco ostatní užitkovost je zanedbatelná. Například vlnářská plemena se vůbec nedojí ani neporážejí pro maso, ale jsou šlechtěna jen na vysokou produkci vlny. Maso mají málo chutné a mléko stačí pouze pro jehňata.

- merinová plemena
- východofríská
- karakulská

1.2. Podle užitkovosti

Podle užitkovosti dělíme plemena ovcí na:

- **specializovaná**
 - **dojná** – převažuje mléčná užitkovost
 - § východofrízská ovce
 - § awassi
 - **masná** – převažuje masná užitkovost
 - § Suffolk
 - § Kent
 - § Texel
 - § Charolais
 - § Berichone du Cher
 - **vlnářská**
 - § plemena merinová
 - **kožichová** – produkce kůže s hrubší vlnou - na kožichy
 - § romanovská ovce
 - **kožešinová** – na kožešiny, zejména jehněčí - persián
 - § ovce karakulská
 - **plodná** – se zvýšenou plodností
 - § ovce okulská
 - § romanovská ovce
- **kombinovaná** (tj. s kombinovanou užitkovostí)
 - ovce šumavská
 - Ovce ouessantská

2. Plemena ovčí chovaná v ČR

2.1. Plemena plodná

Romanovská ovce - plemeno pocházející z Ruska. Toto plemeno řadíme ke kožichovým krátkosrstým plemenům. Patří mezi plodná plemena - dosahující úrovně více než 200 % - až 300 %. Ve vrhu často bývají 2 - 4 jehňata. Plemenice mají vynikající mateřské vlastnosti a vynikající mléčnost. Jehnice zapouštíme ve věku min. 7 - 8 měsíců při živé hmotnosti 35 kg (živá hmotnost je rozhodujícím faktorem).

Plemeno je charakteristické svou klabonosostí, středním tělesným rámcem a bezrohostí. U beranů je charakteristická jejich hřívá - znak pohlavní dimorfismu a pohlavního výrazu. Berani jsou černého zbarvení s bílými odznaky na hlavě, ocase a končetinách. Hmotnost beranů je 60 - 70 kg, ovčí 40 - 50 kg.

Jehňata se rodí černě zbarvená. Poměr pesíků k podsadě je až 1:4 až 1:10. Dospělá zvířata se stříhají dvakrát ročně. Výkrmnost a jatečná hodnota je u tohoto plemene nižší s denním přírůstkem jehňat v odchovu do 200 g za den. Produkce vlny za rok - ovce do 2,5 - 1,8 kg, beran do 3,8 kg. V podmínkách ČR je preferován chov bezrohých jedinců.

Finská ovce - je středního tělesného rámce. Je rané a velice plodné - 200 %. Hmotnost beranů - 60 -80 kg, ovcí 45 -50 kg.

Východofríská ovce - pochází z holandsko-německých hranic. Je velkého tělesného rámce, s poměrně delšími nohama, užším hrudníkem. U beranů je hlava mírně klabonosá. Plemeno je bezrohé. Plemeno je dojné s trojstrannou užitkovostí - mléko - maso - vlna. Východofríská ovce se vyznačuje vynikající mléčnou užitkovostí a plodností, při zachování ranosti. Plemeno má slabý vlnový obrůst na hlavě, spodně břicha a končetinách.

Nádoj u toho plemena někdy přesahuje i 1 000 kg, v průměru však 600 kg. Tučnost mléka je až 7 %. Plodnost se pohybuje okolo 200 %. Berani dosahují 80 -100 kg, ovce 60 -85 kg. Jehnice se zapouštějí při dosažení živé hmotnosti 45 kg, což je cca v 7 - 8 měsících. Jehňata je vhodné porážet ve věku do 5 měsíců při živé hmotnosti do 35 - 40 kg (nižší výkrmová hmotnost platí u čistokrevných zvířat, vyšší u kříženců s masnými plemeny). Denní přírůstky u telat v odchovu se pohybují mezi 200- 300 g za den, a to v závislosti na výživě a podmínkách chovného prostředí. Roční produkce vlny (vlna smíšená) se u bahnic pohybuje do 5 kg u beranů do 7 kg. V ČR je plemeno chováno především v bílém rázu, některá stáda chovy mají také černý ráz.

Olkulská ovce - toto plemeno pochází z Polska - z oblasti Krakovska. K vyšlechtění tohoto plemene bylo v minulosti využito plemene Východofříské ovce a Kenta. Plemeno patří mezi plodná plemena, která na našem území dosahuje úrovně vyšší 200 %. Plemeno je střednějšího až většího tělesného rámce s tím, že hmotnost bahnic dosahuje až 70 kg, zatímco u beranů je horní hranice okolo 98 kg. Toto plodné plemeno má vynikající mateřské vlastnosti a výbornou mléčnost. Jejich využití je jako u ostatních plemen - čistokrevná plemenitba, produkce F1 kříženců - následné zapouštění jehnice nebo porážka kříženců.

2.2. Plemena s kombinovanou užitkovostí

Merino - typické vlnářské plemeno, středního až většího tělesného rámce. Původně toto plemeno bylo šlechtěno zejména na produkci kvalitní potní vlny s tím, že po pádu vlnářského trhu došlo k orientaci na kombinovanou užitkovost vlnářsko-masnou. Charakteristický je výrazný obrůst celého těla velmi kvalitní vlnou (sortiment AB až B). Roční stříž beranů dosahuje až 12 kg a u ovcí 5 - 6,5 kg. Plodnost ovcí je 100 - 170 %. Bahnice dosahují hmotnosti 50-60 kg, berani až 100 kg. V současné době je merino mateřským plemenem s tím, že jeho počty spíše klesají. Je vhodné ke křížení s masnými plemeny. Jehnice je vhodné zapouštět až při dosažení tělesné hmotnosti min. 45 kg a více, což odpovídá přibližně roku stáří.

Žírné merino - bylo vyšlechtěno v Německu. Je vyššího tělesného rámce s velmi dobrou masnou užitkovostí. Plemenici i plemenici jsou geneticky bezrozí. Žírné merino je plemeno rané, plodné, jemnovlné, náročné na ustájení a výživu, proto není vhodné do podhorských a horských oblastí, ales spíše do nížin. Plodnost 140 - 160 %. Hmotnost beranů až 110 kg, ovcí 55 -60 kg. Jehnice je vhodné zapouštět až při dosažení tělesné hmotnosti okolo 45 - 50 kg, tj, asi ve věku 9 - 12 měsíců. Průměrný denní přírůstek u jehňat v odchovu a výkrmu je do 300 g. Produkce potní vlny za rok je u beranů až do 9 kg, u ovcí do 6 kg.

Bergschaf - odolné a nenáročné plemeno chované v Itálii, Německu a Rakousku (Tyroler Bergschaf). Jedná se o plemeno s trojstrannou užitkovostí. Plemeno má typické svíslé uši, klabonos a je velkého tělesného rámce. V SRN je chována i v hnědém zabarvení. Plodnost je 200 - 230 %, takže toto plemeno je vhodné jako mateřské.

Kamerunská ovce - jde o africké zakrslé srstnaté plemeno, které je chováno ve dvou barevných typech. Prvním z nich je hnědé srnčí, a druhým černobílé. Beraní jsou rohatí a zvláštností je u plemeníků charakteristická hřívá. Kamerunská ovce je menšího tělesného rámce. Ovce mají dobré mateřské vlastnosti a je chováno spíše jako Hobby plemeno. Ovce dosahují živé hmotnosti do 35 kg, beraní do 42 kg. Vhodné jsou pro spásání rozsáhlejších zahrad. Přes zimní měsíce musí být ovce náležitě ustájeny.

Merinolandschaf - německé kombinované plemeno. Plemeno je rané, většího až velkého tělesného rámce s tím. Užitkovostí jej řadíme mezi plemena kombinovaná. Jak ovce, tak i beraní jsou geneticky bezrozí. U tohoto plemene je v porovnání s ostatními plemeny možné pozorovat sezónní říjí, tedy zapouštění ovcí je prakticky možné uskutečňovat prakticky po celý rok. Plemenice mají velmi dobré mateřské vlastnosti a dobrou mléčnost. Jehničky je vhodné zařazovat do plemenitby nejdříve po 10 měsíci, lépe však až kolem prvního roka stáří. Jde plemeno odolné s plodností 150 - 180 %. Stříž je u ovcí 4 - 5 kg u beranů 6 - 7 kg. Hmotnost bahnic je 70 - 85 kg a beranů 120 - 140 kg. Plemeno je vhodné do nížinných a podhorských oblastí.

Cigája - je plemenem několika barevných typů. Nejčastěji jako černohubá cigája s černě zbarvenými končetinami a hlavou. Jehňata se rodí jako tmavá a postupem času vybělují. Plemeno je charakteristické svou nenáročností a užitkovostí - maso-mléko-vlna. Denní produkce mléka je u tohoto plemen cca 1 kg za den a za laktaci 120 kg. Hmotnost bahnic je 50 kg a beranů 75 kg. Plemeno je velmi vhodné do horských oblastí. Plodnost se pohybuje okolo 150 - 160 %. Člověk je schopen při klidném pracovním tempu podojit 100 ovcí za 1 hodinu. Dojení se provádí dvakrát denně, denní časová náročnost obsluhy stáda 100 ks ovcí je tedy 2 hodiny dojení a 1–2 hodiny příprava, mytí a desinfekce dojícího zařízení.

Šumavská ovce - ovce podhorských a horských oblastí, chovaná na Šumavě. Plemeno je typické také svou trojstrannou užitkovostí - maso, mléko, vlna. Roční stříž u beranů je 5 - 6 kg u ovcí 3 - 4 kg. Plodnost je na úrovni 140 %. Hmotnost bahnic je 40 - 45 kg a beranů 60 - 80 kg. Zvířata jsou velmi pevné konstituce s tím, že jejich odolnosti lze využít při chovu v podhorských a horských oblastech. Plemence zapouštíme ve stáří více jak jednoho roku. Produkce mléka se pohybuje okolo 100 - 170 l za laktaci. *Jedinci tohoto plemena patří mezi genové rezervy ČR.*

Valašská ovce - je jedno z našich původních salašnických cápových plemen, které vzniklo křížením několika plemen s původními slovenskými plemeny. Je menšího až středního rámce s kratšími končetinami. Jde o plemeno s trojstrannou užitkovostí - maso, mléko, vlna. Jehničky zařazujeme do plemenitby až kolem 16 - 19 měsíce. Plodnost dosahuje 120 - 140 %. Ovce jsou odolné vůči nepříznivým podmínkám chovu a jsou vhodné do chovu v oblastech podhůří a hor. Produkce mléka ovcemi je do 150 l za laktaci. Živá hmotnost u bahnic 50 kg, u beranů 70 kg. *Jedinci tohoto plemena patří mezi genové rezervy ČR.*

Kent - Romney - jde o anglické dlouhovlnné plemeno s kombinovanou vlnářsko-masnou užitkovostí. Je středního až většího tělesného rámce s krátkou hlavou. Jak plemenice, tak i plemenci jsou geneticky bezorzí. Mulec a paznehty jsou u zvířat tmavé. Zvířata jsou vhodná do drsnějších klimatických podmínek s vyšší relativní vlhkostí. V podmínkách ČR jsou zvířata vhodná pro chov ve všech klimatických oblastech (od nížiny po horské oblasti) s možností celoročního extenzivního chovu. Kent je plemenem nenáročným na výživu a ustájení. Plemenice mají dobré mateřské vlastnosti a mléčnost. Výkrm u tohoto plemene je vhodné uskutečňovat do nižší hmotnosti (max. 35 kg), poté dochází k výraznému tučnění zvířat. Jehničky do plemenitby zařazujeme ve věku nad 10 měsíců při hmotnosti alespoň 45 kg.

Plodnost dosahuje až 180 %. Berani váží do 120 kg, zatímco ovce do 85 kg. Přírůstek jehňat v odchovu a výkrmu je do 320 g. Produkce potní vlny za rok - beran do 7,5 kg, ovce do 6 kg.

Zwartbles - jde o plemeno, které bylo vyšlechtěno na území Holandska. Plemeno řadíme k těm ranějším. Základní barvou rouna je hnědá barva s tím, že charakteristickým znakem je bílá lysinka na hlavě a dále jsou to bílé punčošky na zadních končetinách a konci ocasu. Plemenice mají velmi dobré mateřské vlastnosti, dobrou mléčnost a porody jsou většinou bez výrazných problémů. Obě pohlaví jsou geneticky bezrohá. Jehničky zařazujeme do plemenitby při hmotnosti 45 kg, což odpovídá věku cca 10 měsíců. Hmotnost beranů dosahuje až 110 kg, zatímco u ovcí do 65 - 70 kg. Plodnost se pohybuje mezi 160 - 180 %. Jehňata vykrmujeme do hmotnosti 35 kg, poté dochází k jejich tučnění a zhoršování kvality masa.

2.3. Plemena masná

Suffolk - původem z Anglie. Plemeno je velkého tělesného rámce, je rané a má velmi dobrou zmasilost. Charakteristická je krátko- a jemnovlnnost. Hlava, nohy a paznehty jsou černé. Jak berani, tak i ovce jsou geneticky bezrohé. Suffolk je plemenem s větším až velkým tělesným rámcem a výrazným osvalením hlavních partií - plece, kýty, bedra. Maso je téměř bez tuku. Mateřské vlastnosti a mléčnost jsou u tohoto plemene dobré. Jehnice se zapouštějí ve stáří okolo jednoho roku (10 - 13 měsíců) při hmotnosti okolo 50 až 55 kg. Berani dosahují živé hmotnosti až 130 kg, zatímco ovce do 85 kg (Anglický typ váží - berani do 180 kg, ovce do 140 kg). Plemeno je vhodné pro celoroční pastevní chov. Plodnost 130 - 160 %. Přírůstek je u jehnat v odchovu a výkrmu do 350 g za den.

Oxford down - jak již název napovídá, pochází toto plemeno z Anglie. Je velkého tělesného rámce, se širokým hřbetem. Plemeno je vyšlechtěno na bezrohost. Hlava a končetiny jsou černé. Oxford je plemen s pevnou konstitucí a vhodným k pastevnímu chovu. Mléčnost a mateřské vlastnosti ovcí jsou dobré. Jehnice se zařazují do plemenitby ve věku mezi 10 - 12 měsícem, a to při hmotnosti minimálně 48 kg. Plodnost se pohybuje okolo 150 - 170 %. Bahnice váží až 90 kg, berani 100 - 130 kg. Plemeno snáší i drsnější klimatické podmínky.

I le de France - jedná se o plemeno velkého tělesného rámce s dobře osvalenými tělesnými partiemi. Vzniklo křížením francouzských a anglických plemen (rambouillet x leicester). Plemeno řadíme mezi raná plemena. Plodnost dosahuje 120 - 140 %.

Texel - je plemeno pocházející z Holandska. V Evropě je toto plemeno chováno ve dvou užitkových typech. Prvním z nich je holandský - menší tělesný rámec, výrazné osvalení a v užitkovém typu anglickém - většího tělesného rámce. Charakteristickým znakem tohoto plemene jsou krátké uši, pigmentovaný mulec, uši a jazyk. Plemeno je geneticky bezrohé. Plemeno je naryzdil např. od Suffolka rané. Plemenice mají plodnost 120 -150 %, vysokou mléčnosť a dobré mateřské chování. Plemeno se používá jak pro čistokrevnou plemenitbu, tak i pro produkci jatečných kříženců.

Plemeno je náročné na kvalitní výživu a ustájení. Bahnice dosahují hmotnosti 70 -80 kg, berani 115 - 130 kg. Jehnice zapouštíme ve věku 7 - 8 měsíců při dosažení hmotnosti 45 - 50 kg. Přírůstek jehňat v odchovu a výkrmu do 350 g.

Charollais - francouzské plemeno s vynikající masnou užitkovostí a výbornou plodností až 190 %. Charollaise mají vynikající zmasilost a jatečnou hodnotu. Cenné partie jsou výrazně zmasilé. Plemeno je středního až většího tělesného rámce. Hlava a končetiny jsou bez obrůstu vlny. Obě pohlaví jsou geneticky bezrohá.

Toto masné plemeno patří k těm ranějším, kdy jehnice lze zapouštět již ve věku 7 - 8 měsíců při dosažení hmotnosti alespoň 45 kg. Negativem chovu tohoto plemene je vyšší citlivost jehňat k nepříznivým mikroklimatickým podmínkám, proto se u tohoto plemene nedoporučuje bahnění na pastvině, ale ve stájích při teplotě prostředí okolo 10 °C. Plemeno je náročné nejen na ustájení, ale také na kvalitní výživu.

Plemeno není vhodné do oblasti s vyšším úhrnem srážek. Bahnice dosahují hmotnosti až 110 kg, berani 110 - 140 kg. Plemeno je rané a v současné době patří mezi velmi oblíbené na území ČR. Plodnost se pohybuje mezi 150 - 170 %. Produkce vlny je u ovcí do 3,5 kg, u beranů do 5 kg. Přírůstek jehňat v odchovu a výkrmu do 350 g.

Clun Forest - jde o plemeno, které bylo vyšlechtěno v Anglii. Plemeno bylo v Evropě chováno mimo Anglii také ve Francii, odkud bylo v největší míře importováno do ostatních zemí. Plemeno je středního až většího tělesného rámce, plodné, rané a odolné vůči nepříznivým podmínkám prostředí.

Specifickou vlastností jsou černé uši a končetiny. Charakteristické pro toto plemeno jsou kolmo postavené krátké uši (díky tomu vypadají ovce úžasně :). Bahnice mají velmi dobrou mléčnost a vynikající mateřské vlastnosti. Clun Forest má velmi kvalitní rohovinu paznehtu, která je odolná nakažlivému kulhání.

Plemeno je vhodné pro pastevní odchov. Živá hmotnost bahnice je do 80 kg, berani váží do 120 kg. Plodnost se pohybuje okolo 150 - 200 %. Přírůstek u jehňat dosahuje 280 - 320 g. Stříž potní vlny dosahuje u ovcí až 4,2 kg, u beranů do 5,0 kg.

2.4. Další plemena chovaná v ČR

	Blue du maine
	Vřesová ovce
	Německá černošlá

	<p>Alspká bílá</p>
	<p>Kamerunská ovce</p>
	<p>Quessantská ovce</p>

3. Chov ovcí

3.1. Specifika reprodukce ovcí

Reprodukční cyklus ovcí je charakteristický dobou anestrů, tedy období klidu, kdy je snižena pohlavní aktivita. Pohlavní aktivita je také závislá na ročním období, plemeni, pořadí vrhu, délce dojení aj. Hlavním faktorem, který hraje prim je délka světelného dne. V našich podmínkách jde zejména o zkracující se den - fotoperiodicitu. Plodné období tedy u ovcí je v období: PODZIM, JARO.

Cílevědomé zásahy jsou v chovech velmi často používány. Jde především o stimulaci pohlavní aktivity pomocí krmného šoku - flushingu (kdy ovci před začátkem plodného období nepatrně snížíme příjem živin, abychom jí následně před zapouštěcím obdobím tuto redukovanou dávku navýšili tak, aby došlo k podpoře ovulace co největšího množství vajíček a v neposlední řadě, aby projevy říje byly výraznější - 2 až 3 týdny před zapouštěním). Další metodou je použití tzv. beraního efektu - kdy používáme berany jako stimulatory pohlavní aktivity. Takto lze např. dosáhnout dřívější puberty u mladých jehniček, za předpokladu, že je vystavíme kontaktu s beranem. U ovcí před zahájením připouštěcí sezony může vyvolávat setkání s beranem dřívější nástup říje a přerušení anestrů (tedy doby pohlavního klidu). Hlavním cílem použití této metody je stimulace tvorby LH (hormonu, který je zodpovědný za prasknutí Graafova folikulu na vaječniku a uvolnění vajíčka). Za cca 24 hodin po vystavení ovce působení berana ve stádě se u ní dostavuje říje s ovulací. Důležitou zásadou je mít oddělené berany od ovcí a tyto do stád pouštět, nikdy ne je mít celoročně s ovcemi, protože dochází k návyku ovcí na berany. Stejná zásada je i v chovech prasat. Regulace osvětlení - je také jednou z možných cest. Týká se chovu ovcí v ovčinech či stájích, kde je možno pomocí délky světelného dne regulovat a řídit říje. Jedním z charakteristických sexuálních projevů u beranů je ohrnování horního pysku (tzv. flémování), očichávání s možnou ochutnávkou moče říjící se ovce, ale i strkání aj.

3.2. Pohlavní cyklus

Pohlavní cyklus ovce je závislý na délce světelného dne. Průměrná délka jednoho cyklu se pohybuje mezi 16 - 21 (vyjimečně 25) dny. Vlastní říje u ovce trvá do 40 hodin.

Vlastní období předříjí (proestrus) u ovce trvá cca 2 dny, kdy typickými příznaky je začínající překrvení vulvy a tvorba poševního sekretu. V tomto období je ovce velmi neklidná a odmítá jakýkoliv kontakt s beranem.

V další fázi nastupuje vlastní říje (estru), která trvá až 40 hodin. V tomto období je ovce erotizovaná přítomností berana, který zcela bezpečně řídí se ovci vyhledá. Mnoho ovcí také kontakt s beranem aktivně vyhledává sama. Vulva je velmi oteklá a vytéká z ní řídký, průhledný hlen.

Období po říji trvá až 2 dny (postestrus) a u ovce mizí příznaky prokrvení vulvy. Hlen z ní vytékající se zakaluje do běla a je více lepkavý. V tomto období se ovce vyhýbá plemeníkovi.

Období přechodu (diestru) je dobou, kdy dochází k uhnízdění vajíček, jejich migraci v děloze. Toto období je rozhodující pro úspěšnou graviditu a je ovlivněno klidem, prostředím ve kterém je plemenice chována, výživou (zejména její kvalitou a nutriční hodnotou) atd.

Techniky připouštění beranů ve stádech ovcí

- Volné na divoko – na mladého berana připadá 15 – 20 ovcí, na berana nad 2 roky připadá 25 – 30 ovcí. Nevýhodou je neznámý původ jehňat po otci, nelze plánovat bahnění a po 2 letech je nutno berana vyměnit.
- Skupinové – na mladého berana připadá 20 – 25 ovcí, na staršího 2 let připadá 30 – 40 ovcí. Stádo je rozděleno na 2 – 4 skupiny, uplatňuje se selekce, při střídání beranů je lze dále využívat v plemenitbě.
- Harémové – na mladého berana připadá 20 – 30 ovcí, na berana nad 2 roky připadá 40 – 50 ovcí. Každý beran má svou skupinu, tento způsob zapouštění je náročný na ošetřování zvířat, je znám původ jehňat.
- Individuální z ruky – na mladého berana připadá 25 – 30 ovcí, na staršího 2 let 40 – 60 ovcí. Tento systém je nevhodnější, říje je zjišťována prubíří, hlavní připouštěcí období beranů trvá 4 – 6 týdnů, po 14 dnech je praktikován doskok volně vpuštěným beranem.
- Inseminace ovcí – je nejprogresivnější metodou plemenitby, dovoluje maximálně využít nejkvalitnější plemeníky. Při inseminaci je možné inseminovat 500 – 600 ovcí. Metoda není bohužel v praxi rozšířena.

INSEMINACE OVCÍ

říje ovcí, které jsou v mnoha případech detekovány berany prubíři (vazektomovaní berani u kterých je vyveden do boku jejich penis, aby bylo zabráněno oplodnění ovcí) se okamžitě po označení inseminují. Pro zvolení správné doby inseminace se u ovcí hodnotí barva poševního hleny a stav děložního krčku. Neoptimálnější je doba, kdy hlen poševní vytéká čirý, nebo mírně zakalený a děložní krček je otevřen (jsou pouze 2 případy otevření děložního krčku - říje a porod). Při umělém oplodnění nikdy nezapomínáme na RE (reinseminaci), které následuje po 8 - 12 hodinách po prvně uskutečněné inseminaci.

Metody inseminace jsou:

1. **intravaginální - (vnitrovaginální)** inseminační dávka se deponuje do horní části poševní klenby. Inseminační pipetu se semenem zavádíme mírně zvednutou, tak aby nebyla zasunuta omylem do močové trubice.
2. **intracervikální - (vnitrokrčková)** inseminační dávka se deponuje do děložního krčku do hloubky 1 - 2 cm. K inseminaci je zde nutno použít poševní zrcadlo, které se zavádí 10 - 13 cm hluboko do pochvy. Pravidlem zde je, že čím je dávka umístěna (vytlačena) blíže děloze, výsledek zabřeznutí je vyšší.
3. **intrauterinní - (vnitroděložní)** dávka se deponuje před děložní krček až do vlastní dělohy, resp. na její okraj. I při této metodě je nutno použít poševní zrcadlo. Metoda je velice náročná na šikovnost technika, ale odměnou bývá většinou výborné zabřeznutí.

Velikost inseminační dávky je u **PELET** - kuliček - 0,1 - 0,3 cm³. Velikost **PEJET** - trubiček - je 0,25 - 0,50 cm³.

DIAGNOSTIKA GRAVIDITY (BŘEZOSTI)

Jedním z nejdůležitějších faktorů, rozhodujících o ekonomice chovu je bezesporu počet narozených, odchovaných a odstavených jehňat. Cestou jak předcházet možným ztrátám je včasná diagnostika jalových ovcí a jejich následné co nejrychlejší zapuštění či inseminace. Metody zjišťování gravidity u ovcí a jejich princip:

- nepřeběhnutí po 21 dnech - cyklus ovcí je stejně jako u krav dlouhý 21 dní, tedy je nutno si všímat ovce po zapuštění či inseminaci. Vhodnou metodou je použití prubíře, který ovce zkouší a ty, které jsou v říji barevně označí (má na hrudi připevněnu značkovací barvu).
- použití ultrazvuku - využíváme jí od 60 dne březosti. Principem je hloubka odrazu vln, kdy u nebřezých (jalových), je hloubka odrazu 6 cm, kdežto u zabřezlých je odraz z hloubky 10 - 12 cm.
- rektální palpaci - principem je následující: ovci obrátíme tak aby ležela hřbetem k podlaze či podložce. PVC tyč, která je dlouhá 50 - 55 cm s průměrem 15 - 18 mm tupým koncem zavedeme do rekta. Zasunujeme max. cca 30 - 35 cm tyče. Tyč musí být v bezvadném hygienickém stavu a řádně nagleovaná lubrikantem. Cílem této metody je po zasunutí nahmatat v krajině před vemenem obřezlý roh dělohy. Pakliže po celé dálce před vemenem cítíme pouze konec tyče, je nejspíše ovce jalová. Tuto metodu používáme cca od 75 dne a výše.
- stanovením progesteronu - hladina progesteronu v krvi ovce nám stanoví březost s 90 % pravděpodobností. Metoda je spolehlivá.

Pamatujte si, že ovce je zvíře velmi vnímavé, které nevyhledává kontakt s člověkem. Proto po inseminaci by měly být ovce co nejméně rušeny, protože právě v prvních týdnech se rozhoduje o počtu nidovaných (uhnížděných, spojených s dělohou) embryí. Tzv. EM (embryonální mortalita - odúmrtí) se u ovcí pohybuje v rozmezí 15 -30 %. V chovu ovcí se používají i tyto biotechnologické metody: Procento zabřeznutí u ovcí se v dobrých stádech pohybuje okolo 75 - 85 %.

1. inseminace - krátkodobým či dlouhodobě zakonzervovaným semenem
2. superovulace
3. ET - přenos embryí (embryo transfer)
4. klonování (experimentálně)

3.3. Hodnocení reprodukce ovcí

Hodnocení reprodukce chovaných ovcí je základem kvalitního chovu. Plodnost patří mezi vlastnosti, které jsou nízce dědivé, tedy tuto vlastnost významně ovlivňují faktory vnějšího prostředí - chovné prostředí, mikroklima, světlo, výživa, přístup ošetřovatele, věk, zdravotní stav aj. Přestože ovce patří mezi přežvýkace je možné i v rámci této mezidruhové skupiny pozorovat rozdíly. Ovce, narozdíl od krávy, má většinou sezónní říji, tedy její projevy jsou závislé na délce světelného dne (fotoperiodismus).

V chovu ovcí se plodnost hodnotí nejčastěji podle:

- **počtu narozených jehňat** - ty nám vypovídají o celkové úrovni stáda či skupiny chovaných plemenic a mohou také poukazovat na její nedostatky (nedostatky ve výživě, technologiích, ošetřovatelské péči, potraty apod.).
- **procento jalových a procento oplodněných ovcí a jehnic** - nízké procento oplodněných ovcí nám signalizuje vážné nedostatky v chovatelských postupech a managementu, ale také poukazují na možnou nízkou plodnost samců (zvýšený počet neoplozených spermií, přetěžování plemeníků, jejich nedostatečná výživa v připouštěcím období - nedostatek energie apod.) či na reprodukční problémy stáda - plemenic (onemocnění, hormonální disbalance aj.). Oplodněnost by měla ve stádech ovcí dosahovat na konci připouštěcího období úrovně 92 - 95 %. Součet ovcí které porodily a zmetaly / počtem všech ovcí x 100 %
- **úhyny jehňat** - ty by v kvalitním chovu neměly přesáhnout hranici 5 až 7 %. Při vyšší čenosti úhynů je potřeba ihned hledat nedostatky (špatná mléčnost ovcí, onemocnění zažívacího a dýchacího traktu, nevhodné chovné prostředí, nedostatečná výživa, parazitární onemocnění, podchlazení jehňat apod.)
- **plodnost** - je ukazatelem, který se vypočítá jako celkový součet jehňat / počet obahněných ovcí x 100%.
- **intenzita** - se vypočítá jako součet narozených jehňat / součet bahnic v reprodukci x 100 %

3.4. Porod ovce

Základním krokem ve vedení správného porodu nejen u ovcí, je v případě úspěšně probíhající gravidity, příprava porodních pomůcek.

ZÁKLADNÍ PORODNICKÝ BALÍČEK BY MĚL OBSAHOVAT:

- čisté vědro na teplou vodu,
- vyprané utěrky na otření jehněte, případně suchá nezaplísněná sláma,
- dezinfikované provázky **viz obrázek níže - uložení provázků v desinfekčním prostředku** (uvědomte si, že provázky přichází v průběhu porodu do styku s genitálem samice a při traumatizaci sliznice v důsledku porodu, je tato velmi jednoduchou cestu pro infekci),
- gel, olej či jiné "mazadlo" pro případ, že dojde k předčasnému odtoku plodových vod a tyto se stávají suché a těžce průchodné
- sterilní nůžky, emaskulátor pro ošetření pupku jehněte,
- desinfekční prostředek pro ošetření pupku jehněte a pro případné drobné povrchové oděrky plemenice,
- mýdlo, osušky a desinfekci rukou, pro důkladnou hygienu porodníka,
- obvazový materiál pro případné drobné ošetření ovce,
- teploměr - pro měření teploty u problematických jehňat,
- barvu a ušní známku pro bezprostřední označení mláďat,
- telefonní číslo na veterinárního lékaře v případě špatně probíhajícího porodu.

Vlastní porod ovce:

Stejně jako u ostatních hospodářských zvířat, lze i u ovce rozdělit porod na období přípravné, otevírací, vypuzovací a poporodní.

1. přípravné období - se u ovce projevuje postupným zduřením vulvy (ochodu), které se masivně prokrvuje, dochází k povolení pánevních vazů, kdy jehně fakticky klesá do dutiny břišní a zaujímá již porodní polohu. Dalším příznakem je zvětšování vemínka s tím, že u některých ovce toto předmlezivo může odkapávat. V tomto období vemínko u takovýchto ovce důkladně prohlížíme a snažíme se zabránit případnému rozvoji zánětu (masáž, oddojení části sekretu). S blížícím se porodem je ovce nervóznější, velmi často močí, kálí, ulehá, vstává, hrabe a vokalizuje (bečí).
2. otevírací období - je charakteristické postupným otevíráním děložního krčku, který se roztahuje proto, aby bylo jehněti umožněno jeho vypuzení z dělohy. V tomto období zesilují porodní kontrakce. U ovce toto období trvá od 1 do 8 (někdy i 11 hodin).

3. vypuzovací období - je charakteristické objevením se plodových obalů v porodních cestách. TYTO NIKDY neprotrháváme, ani v této fázi do porodu nezasahujeme. Protržením totiž hrozí nebezpečí předčasného odtoku plodové vody, tím se snižuje kluzkost porodních cest pro jehně. Navíc porodní obaly a jejich postupný průchod děložním krčkem, jsou zodpovědné za roztahování těchto porodních cest - roztahováním se zajistí lepší průchod jehněte těmito cestami. Fáze vypuzovací by měla trvat od 0,5 do 2 hodin. Pokud dochází k prodlužování je vhodné do porodu zasáhnout a tuto skutečnost konzultovat s veterinárním lékařem, případně vyžádat si jeho odborný zásah. **JAKÉKOLIV HRDINSTVÍ A DOKAZOVÁNÍ SI ŽE JSME MOCNĚJŠÍ NEŽ PŘÍRODA BY MĚLY V TOMTO OBDOBÍ ZŮSTAT STRANOU.**
4. poporodní období 1- lze rozdělit na období "čistění", kdy do 1 - 3 hodin by mělo dojít k odchodu plodových obalů. Pokud tyto, ani po několika hodinách nejsou vypuzeny je nutné volat veterinárního lékaře, protože zde hrozí riziko rozvoje infekce (traumatizovaná pochva, krček a i děloha se ze zbytky plodových obalů jsou velmi vhodným živným médiem pro mnoho bakterií, které mohou způsobit horečku a celkovou sepsi, končící až úhynem bahnice).
5. poporodní období 2 - je charakteristické cca 3 -5 týdny, kdy dochází k involuci (zregenerování) dělohy. Dochází k fyziologickým procesům návratu dělohy do původní velikosti před graviditou. I v tuto dobu je nutné bahnice pravidelně kontrolovat (neopomenout na kontrolu vemene - možný rozvoj zánětu).

Možné komplikace při porodu:

- výživa - je jedním z řady faktorů, který může negativně ovlivnit nejen vlastní plodnost, říjivost ovce, ale i průběh porodu. Bahnice hubené a podvyživené mohou v důsledku disbalance až potratit, nebo také mít veliké komplikace v důsledku vyčerpání se porodem. Naopak překrmování bahnic vede k jejich ztučnění, což velmi často vede k těžkým porodům (porodní cesty jsou ztučnělé a špatné průchozí pro plod, plod může být abnormálně velký). Proto je nutné volit střední cestu a vyvarovat se extrémům. U výživy je také nutnost hlídat její kvalitu. Platí, že zaplísňené, zahliněné, hniјící krmivo je velkým nebezpečím pro organismus gravidní plemence (riziko potratů).
- polohy plodu - mimo polohy pravidelné podélné přední a zadní, kdy jehněti vstupují do porodních cest, buď přední nebo zadní končetiny, rozeznáváme také polohy nepravidelné. Jsou jimi například kozelce, zaklínění, zvrácení hlavy, nebo podsunutí předních končetin pod hlavu atd. Jako velmi užitečné se jeví asistence porodníka, nebo veterinárního lékaře, který tyto nefyziologické polohy reponuje (napraví). Jako orientační body využíváme pohmat končetin plodu, kdy dokážeme podle kloubů a nášlapných ploch paznehtů rozeznat o jaký problém jde. Tato technika nám také slouží k orientaci při uchopení končetin, kdy rozeznáme případně končetinu zadní a přední. U velmi vyčerpaných ovcí v důsledku dlouhého porodu je nutné hormonální ošetření bahnice (oxytocin atd. pro vyvolání kontrakcí).
- úzké porodní cesty - mohou být také někdy problémem a tento by měl být taktéž řešen s veterinárním lékařem. Většinou jde o hormonální ošetření a masáž porodních cest a krčku.
- odtok plodových vod - předčasný odtok vod vede k "suchým" porodním cestám, čímž je zabráněno dostatečné kluzkosti plodu. Pro tento případ má řádný chovatel připraven lubrikační gel či jiný vhodný prostředek.

Ošetření jehněte po porodu:

Jehňata jsou velmi často a dobře ošetřena bahnicí. Každý chovatel by měl dbát zvýšeného dozoru v ovčíně. V případech komplikací by měl zasáhnout a to:

- odstranit plodové obaly z těla jehněte,
- vyčistit nozdry a tlamičku od plodových obalů a vod (jehně uchopíme za zadní končetiny hlavou dolů aby vody a hleny odtekly),
- řádně jehně osušíme a promasírujeme (prokrvení v důsledku masírování se projevuje vyšší životaschopností mláďat, konkrétně podporou centra dýchání a krevního oběhu),
- z pupečního pahýlu vytlačíme směrem od břicha ven zbylou krev,
- pupek zkrátíme na 6 - 8 cm, aby nedošlo k jeho přišlápnutí a odtržení, nebo jeho ukousnutí bahnicí,
- pupek řádně desinfikujeme - nejlépe ponorem do desinfekce,
- jehně řádně a bezpečně označíme,
- jehně přiložíme k matce, v případě odmítání jej napojíme oddojeným mlezivem matky, v kritických situacích mraženým mlezivem.

Mlezivo musí jehně dostat bezpodmínečně, poté je již možno jehně odmítané napájet mlékem jiných ovcí. Jakou náhražku lze doporučit použití Sunaru v dávce jako pro děti s doplňkem Glukopuru, nebo mléka kozího.

